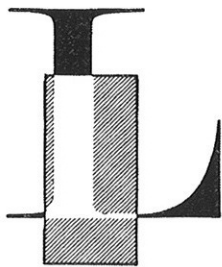

C A R M E B A R C E L Ó
EL PSEUDO·ARABISTA
ESCOLANO

es *Décadas* de Gaspar Escolano⁽¹⁾, juntament amb la *Crónica* de Martí de Viciana, és una de les fonts i històries del País Valencià del segle XVI que compta amb més reputació i de la qual beuen o han begut un gran nombre d'investigadors i afeccionats. En un article quasi centenari, el gran arabista Julià Ribera considerava el cronista *como la principal y más gallarda figura entre los hombres que escribieron de nuestros anales e historias, el más instruido de todos, al que no hemos sabido dar sucesor ni continuador que pueda comparársele*, tot i que els seus coneixements àrabs eren minsos, ja que *no sabía la lengua para leer las obras manuscritas, ni aun hablar como los moriscos medianamente instruidos de su época: si algo se le alcanzó en estas materias no pasaría de chupurrar alguna que otra palabra que oiría de labios de los moriscos más aljamiados.*⁽²⁾

(1) *Década primera de la Historia de la Insigne y Coronada Ciudad y Reyno de Valencia*, València, Patricio Mey, 1610. Edic. Facsímil (Universitat de València) 1972. 6 volums.

(2) RIBERA Y TARRAGÓ, J., "De luengas vias, luengas mentiras", *El Archivo II* (1887), reproduït en *Disertaciones y Opúsculos*, Madrid 1928, II, 181-182.

(3) *Ibidem* 185.

(4) *Décadas...*, Llibre IX, capítol 21, 2 (columna 1150). El cronista utilitza sovint unes altres fonts, però sense indicar-ne l'origen. Per exemple, copia de Beuter la seua notícia sobre la porta de llevant, cfr. BEUTER, P., *Primera part de la Història de València*, edic. facsímil, València 1538-1971, Llibre I, capítol 19 i *Décadas...*, Llibre IV, capítol 10.

Per a Ribera, *en Escolano abundan de tal suerte los nombres árabigos, cuya correspondencia traduce con notable fidelidad, que casi puede formarse un diccionario de voces geográficas y nombres propios explicados en sus "Décadas"*,⁽³⁾ i això perquè els materials àrabs que va diluir en la descripció geogràfica del regne resulten útils i profitosos. Entre tot aquest material d'arabismes i mots àrabs, sobre els quals tornaré més avant, hi trobem la transcripció de dues làpides o inscripcions d'època musulmana, la font d'informació de les quals no m'ha estat possible verificar⁽⁴⁾.

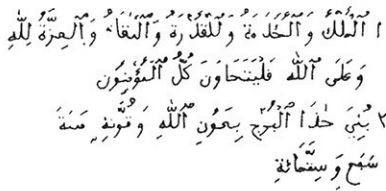
El primer que va reparar en aquests textos fou En Fèlix Joaquim Martínez a les acaballes del segle XVIII, però en silencià la font, com també ho va fer Vicent Boix a mitjan segle XIX⁽⁵⁾. Torres Balbás, prenent com a base la transcripció d'Escolano, va donar, el 1958, la versió àrab (feta per E. García Gómez i F. de la Granja) d'una de les làpides⁽⁶⁾. Posteriorment, ha estat arrellegada per uns altres estudiosos, encara que sense conèixer-ne l'origen⁽⁷⁾.

El text d'Escolano és aquest: *Desde tiempo de la opresión de los moros que-*

dan aún en Xàtiva algunas piedras con sus letreros Aravigos: y entre otras se veen dos, labradas con mucho primor, en el lienço del muro, cerca de la Iglesia de San Onufrio a las Torres que suben a (llegiu de) la puerta, llamada de Cocentayna al castillo: La primera dize en aravigo: *Almulchu hualha damatu gulcud, ratu gualbacau qualyzetu lilley guahalalay faliatanua calihalmiominuum, Que quire dezir: todo el orbe, y quanto se encierra en el, el poder, antigüedad y magestad son de Dios: en el qual tienen puestas sus esperanzas todos los Mahometanos. La otra piedra dize: Bonia eda alborig biauni illey vua quatuy Zaenete zabey guazita mia. Y su sentido en romance: Acabose de labrar esta torre con la ayuda y poder de Dios el año seyscientos y siete. Lo qual se ha de entender de la cuenta de la hijera de Mahoma, de donde toman la suya los Moros, como nosotros del nacimiento de Christo nuestro señor, y assi, segun algunos, se hizo la fabrica de la Torre en el año de mil dociento y uno, treinta y siete años antes que el Rey Don Jaime ganara a Valencia⁽⁸⁾.*

Ni Escolano ni Fèlix Joaquim Martínez encertaren la correspondència del còmput islàmic, ja que ni era el 1201, com diu el Cronista, ni el 1229 com assegurava el segon⁽⁹⁾, sinó el 1210-11, segons va assenyalar Torres Balbás⁽¹⁰⁾, i, més exactament, el període comprés entre el 25 de juny del 1210 i el 15 de juny del 1211 de l'era cristiana; anterior en deu anys, doncs, a la construcció de la Torre del Oro sevillana. Pel que fa als esdeveniments polítics del moment, és probable que la construcció fos motivada per la necessitat de conservar i adobar els murs atesa l'ofensiva aragonesa per terres valencianes que duia a terme Pere II, que guanyà el castell d'Olocáu del rei, com també Ademús, Castellfabib, el Cuervo, la Serrella i Castell de Cabres, al costat de Benifassà, l'any 1210⁽¹¹⁾.

Tot seguint la transcripció d'Escolano, el text àrab de totes dues inscripcions és el següent:

أ الملك والحدية والقدره والنقا والحرية لله
 وعلى الله فلينتحاون كل المؤمنين
 في هذا اليرج بعون الله ومونه سنة
 سبع وثمانية

La descripció del lloc en què es trobaven les làpides coincideix amb la que va fer Viciano sobre la situació del convent de Santa Magdalena o Mont Sant —monestir que hom va bastir a la Algema, *que era una casa real fundada en la cuesta del castillo* de Xàtiva⁽¹³⁾—, emplaçat davant l'església de Sant Onofre o antic convent de Predicadors. És possible que la versió llatina d'aquestes inscripcions fos dictada per algun mudèjar o morisc⁽¹⁴⁾.

Escolano, nogensmenys, aprofità fonamentalment allò que va poder extrau-

(5) BOIX, V., *Xàtiva, memorias, recuerdos y tradiciones de esta antigua ciudad*, Xàtiva 1857, p. 10

(6) TORRES BALBÁS, L., "Játiva y los restos del palacio de Pinohermoso", *Al-Andalus* XXIII (1958) p. 153.

(7) Cfr. per exemple, VENTURA, A., "Sobre toponimia de la ciudad cristiana", *Fira d'agost*. Xàtiva 1981, pp. 27 i 29.

(8) *Décadas...*, Llibre IX, capítol 21, 2 (columna 1150).

(9) BOIX, V., *loc. cit.*

(10) TORRES BALBÁS, L., *loc. cit.*

(11) Cfr. BARCELÓ TORRES, M^a del C., "El *sayyid* Abú Zayd: príncipe musulmán, señor cristiano", *Awraq* III (1980), p. 102.

(12) La meua interpretació difereix en aquest punt de la donada per Torres Balbás, *loc. cit.*, de "fi-l-sana".

(13) És possible, com suggereix Ventura (*loc. cit.*, pp. 24-25), que es puga identificar Algema amb la Algefna del *Repartiment*. Caldria, no obstant això, compulsar l'original de la donació de Jaume II a les monges, ja que apareix Algemia en CASTAÑEDA Y ALCOVER, V., *Relaciones geográficas, topográficas e históricas del reino de Valencia, hechas en el siglo XVIII a ruego de don Tomás López*, Madrid 1921, p. 77. En cas que fos "algefna", es tractaria de l'àrab/aljafn(a)/"la vila emmurallada", en contraposició al castell, tot prenent allò que és general com a particular en perdre el mot àrab la seua funció.

(14) No hi vull dir pas que el musulmà informàs directament Escolano. En un altre lloc, el cronista afirma que, amb motiu del descobriment d'unes làpides hebrees a Sagunt, la lectura i la traducció d'aquestes làpides va estar feta pel batxiller Molina Andaluz, el mestre Francisco Estrella i el catedràtic de la Universitat de València doctor Trillas, cfr. *Décadas...*, Llibre I, capítol 7.

(15) MÁRMOL CARVAJAL, LUIS DE, *Primera parte de la descripción general de Africa*, Granada 1573.

(16) *Jornada de Africa del Rey Don Sebastián de Portugal*, Sevilla 1622. En uns altres passatges podria tractar-se d'AMBROSIO DE MORALES, *Discurso sobre la lengua castellana*, Córdoba 1585.

(17) Escolano menciona sempre la crònica del Cid o de N'Alfonso el Savi.

(18) Entre els manuscrits que s'han conservat de l'il·lustre prelat a l'Arxiu de la Catedral de Sogorb figura un *Lexicum* àrab-llatí.

(19) Entre d'altres, potser va emprar el *Libro que se llama Confusión de la secta Mahometana y del Alcorán*, traducció al castellà de l'Alcorà i de les tradicions musulmanes realitzada per Joan Andrés, nat a Xàtiva i fill d'un alfaquí, a finals del segle XV. Es publicà a València el 1515.

(20) Escolano cita sempre l'obra pel pseudònim de l'autor, ço és Abulcacim Tarif Abentarique, *La verdadera hystoria de Rey Don Rodrigo, en la qual se trata de la causa principal de la pérdida de España*, Granada 1592.

re dels seus doctes contemporanis, a les obres dels quals figuraven explicades un bon nombre de paraules d'origen àrab que després el cronista plasmarà en la seua obra. Segons confessió pròpia, utilitzà Luís de Mármo⁽¹⁵⁾, Juan Bautista i Ambrosio Morales⁽¹⁶⁾, la *Primera Crónica General*⁽¹⁷⁾, els manuscrits de Juan Bautista Pérez Rubert, que fou bisbe de Sogorb⁽¹⁸⁾, llibres de controvèrsia alcorànica⁽¹⁹⁾, la desacreditada obra de Miguel de Luna⁽²⁰⁾, un tal Serapion⁽²¹⁾ i un manuscrit que posseïa de la *Crónica de los Reyes Almançores de Córdoba*, de Cacim Acenhegi⁽²²⁾, entre d'altres de contingut divers⁽²³⁾.

Quant als mots aplegats pel cronista, pot ser d'interès de procedir a un primer recompte, que no pretén d'ésser exhaustiu, sempre que hom tinga present l'avanç de la ciència en el terreny lingüístic i que el mecanisme etimològic que Escolano va fer servir pot ser fals.

Tampoc no hem d'oblidar que encara no estan suficientment establertes les fonts d'informació del cronista, a més de les inevitables errades de transcripció, còpia o errates de l'edició. Tenint en compte tot això, done tot seguit la llista d'aquests arabismes, amb la indicació del llibre (en romanes) i del capítol (en aràbigues) entre parèntesi.

Ador "casería" (VI, 22)

Ahin "ojo o fuente" (VI, 24)

Alahandach "tierra honda o barranco" (VI, 24)

Alahuar "el mejor, el mejorado, de los mejores" (VI, 19)

Alaquas (Vegeu *Çaus*)

Alasquer "junta o ejército de soldados" (VIII, 30)

Albaida "la blanca, o el huevo por ser blanco" (IX, 34)

Alberique "albergue contra el frío" (VIII, 30)

Albeyt "albergue y casería" (IX, 5)

Alborag o **alboraya** "torre" (VII, 5)

Albufera "laguna" (VI, 27)

Alcala "población fuerte en su sitio y edificada en alto" (VIII, 1)

Alcandia (Vegeu *Cannia*)

Alcantara "puente" (IV, 10 y IX, 12)

Alcaçar "casa o palacio real fuerte" (VII, 1)

Alcoblas "ayuntamiento de gentes" (VIII, 12)

Alcolea o **alcolayha** o **alcolayla** "fortaleza pequeña" (IX, 43)

Alcorea "lugar pequeño" (VIII, 6)

Alçoçer "palacio fuerte, alcaçar" (VIII, 30)

Alcudia "*toçal*" (IV, 9)

Alchali (Vegeu *Chalî*)

Aldaya "lugar de sacrificio y degüella de animales que se sacrifican" (VII, 3)

Alfatar "hoya" (VII, 4)

Alfael (Vegeu *Helil*)

Alforin "que rinde mucho pan" (IX, 36)
Algezira "isla o tierra aislada" (VIII, 24)
Algezira el hadra "isla verde" (VIII, 24)
Algimia "junta y congregación" (VIII, 17)
Alhadra (playa verde" (VII, 1)
Alhelel (Vegeu *Helil*)
Alhueleje "tierra cerca de río" (IX, 43)
Alhuzar "cierto árbol de Egipto, y Arabia" (IV, 5)
Alig (Vegeu *Halig*)
Aljorf "pueblo edificado en un ribazo y terreno alto" (IX, 34)
Alma "agua" (VII, 29)
Almaceta "lugar que está fundado en medio y no a la orilla de algún río o campo"
 (IX, 48)
Almadrava "pesquera de atunes" (IV, 8)
Almaxaraca "solana, tierra descubierta al sol" (VIII, 7)
Almenara "atalaya o descubridor" (VII, 25)
Almoradí "mi voluntad, mi deseo" (VI, 8)
Almudayna "ciudadaja y población pequeña" (IX, 46)
Alquenecia "iglesia o lugar donde está escondido tesoro" (IX, 46)
Alquibla "mediodía" (VIII, 12)
Alumchali (Vegeu *Chali*)
Alzeneta "la hermosa" (IX, 34)
Anadar Liaura "valle desde donde se mira la villa de Ayora" (IX, 1)
Artenita "pasto de puercos o lugar donde hay mucho mantenimiento de bellota
 para ellos, tanto, que a una raíz que la comen con mucho gusto, la llamaron
 también *Artenita* (VIII, 7)
Atjar "los jornaleros o alquilados" (IX, 30)
Autanel "el aprovechará" (IX, 2)
Bayda (Vegeu *Albaida*)
Beld "atended" (IX, 35)
Beldija "mirad que clara y resplandeciente" (IX, 35)
Beled "población grande" (VI, 22)
Bel incia "no soy sino persona" (IV, 9)
Ben/Beni "hijo/hijos" (III, 1 y I, 20)
Benatularom "lugar de arroz" (VIII, 27)
Berquet "alberca" (VI, 20)
Besat "cosa estendida, alfombra" (VI, 10)
Bialgeyda "con la hidalga" (IX, 35)
Bisant (llegiu *Bisaut*) "en el bosque" (VI, 10)
Bolcacim "el repartidor" (IX, 48)
Borg "torre" (VII, 4)

(21) Tal volta es tracta de Serapion el jove (Ibn Sarabi), metge del segle XII i autor d'un llibre de simples, o de Serapion el vell (Yahyà Ibn Sarafyun), metge cristià de Damasc (segle IX) i autor d'un pandectas en siriac que es va traduir a l'àrab i després al llatí per Gerardo de Cremona. Cfr. SÁNCHEZ PÉREZ, J.A., *La ciencia árabe en la Edad Media*, Madrid 1954, pp. 105, 117 i 128. Dec aquests aclariments a l'amabilitat de la Dra. A. Labarta.

(22) És possible que aquesta crònica mai no haja existit i només fos una invenció del cronista per justificar les seues falses afirmacions.

(23) Per exemple, el Canon d'Avicena o l'obra de DIEGO DE TORRES *Relación del origen y suceso de los xarifes*, Sevilla 1586.

Burjasot “torre edificada en algún bosquezillo” (VII, 4)
Cais “adivinar acertando” (IX, 48)
Cala “ayuntamiento de aguas” (VIII, 1)
Calapaç (llegiu *Calapac*) “tortugas” (VI, 19)
Cannia, Alcandia “*adaças*” (IV, 2 y VI, 20)
Casab “caña” (IV, 5)
Catamarut “población puesta sobre algún ribaço o en lo baxo y no en sierra” (IX, 46)
Catral “pasador de ballesta” (VI, 8)
Caus/Alaquas “arco/arcos, de ballesta, flechero, de edificio” (VII, 2)
Codor “ollas” (VI, 22)
Cortix “cortijo” (IX, 2)
Chali “las cenizas de la barrilla hechas pan”; *Alchali* “la sal quase haze dellas”;
Alumchali “la mesma massa endurecida” (IV, 2)
Dadlo “cosa de regalo” (VI, 9)
Deim “siempre permanente” (VI, 19)
Dixa o Dija “resplandor y vista” (IX, 35)
Ente incia cuginia “¿sois persona o demonio?” (IV, 9)
Fuley “mulato” (VI, 24)
Ganim “la ganancia o la riqueza” (IX, 34)
Gar “cueva” (VI, 19)
Guadalete o Guadalest “riachuelo” (VI, 13)
Guadorguela “río de Origuela” (VI, 1)
Gued Roman “río de los ganados” (llegiu “*granados*”) (VIII, 1)
Guedzucar “lugar assentado a la ribera del río Xúcar” (VIII, 30)
Guetalaviar “río o agua blanca” (VII, 1)
Halig o Alig “cosa que se entra en el mar, promontorio, cabo” (VI, 12)
Halil halach “(així) llaman al Patriarcha Abraham” (VI, 24)
Helil o Alhelel o Alfalel “el amigo, el justo” (VI, 24)
Hisa “Cristo” (VI, 13)
Hizualtoga (llegiu *Hiznaltoga*) “castillo de los valientes” (VIII, 7)
Idris “Jonas” (IX, 2)
La Daya “granja”, “la esclarecida” (VI, 8)
Macil “asiento o casa puesta en lugar alto” (VI, 24)
Maçaf “aduana” (VIII, 24)
Maçalfaçar “la majada del moro Façar” (VII, 5)
Malea “hermosa” (VIII, 7)
Manna “(azúcar) engendrada del rocío que cae sobre el árbol Alhuza” (IV, 5)
Maurella “demostración o tierra alta que se dexa ver” (VIII, 4)
Mecco “cosa sin pelo y desbarbada” (IX, 1)
Medina Celi “ciudad de Zelim” (VII, 8); *Medinati ad deem* o *medineneti ad*

- deeb* “ciudad de oro” (VII, 22); *medinati almarge* “población plantada en tierra lagunosa, pantanosa y de al marjal” (VII, 26); *medeyna* “ciudad” (IX, 46); *metina* “ciudad” (VIII, 12); *Metina Celim*, *Metina Sidonia* (nombre de ciudades) (VIII, 12); *metina alhadra* “ciudad verde” (VII, 26)
- Menizil** “mi asiento, mi señorío” (VII, 3)
- Menzlata** “asiento dado” (VII, 3)
- Metina** (Vegeu *Medina*)
- Mezlata** “población larga” (VII, 4)
- Moncada** “tierra fresca, libre y privilegiada” (VII, 4)
- Monnahuar** “lugar esclarecido, florido o floreciente” (VI, 10)
- Mouahediu** (llegiu *Mouahedin*) “los unidos” (III, 2)
- Nahuar** “flor”, “florido” (VI, 10 y IX, 5)
- Nihuella** “tierra de leche” (VI, 10)
- Nor** “luz y claridad” (VI, 10)
- Raal** “casería puesta en la ribera de algún río” (VIII, 26)
- Rafel Buñol** “la majada del moro Boñol o casa recostada sobre agua corriente” (VII, 5)
- Ras** “cabeça” (VI, 24)
- Ratat** “cosa húmeda y blanda” (VI, 8)
- Reduan** “nombre propio” (VI, 8)
- Resalañ** “principio y cabeça de las fuentes”, “encima de las fuentes que corren” (VI, 24)
- Ria** “pulmón o liviano” (VIII, 17)
- Rotban** “cosa que tiene en sí magestad” (VI, 8)
- Ruçafa** “fenecimiento y remate de arroyos o acequias” (VII, 4)
- Savacequeros** “los siete juezes o acequeros de las siete acequias” (IV, 21)
- Saxo** “peñascos” (IX, 41)
- Sot** “bosque” (VII, 4)
- Suleyman** “Salomón” (VIII, 6)
- Çafor** “repasto” “campo de repasto y hartura” (IV, 2 y VI, 20)
- Çalem** “paz y seguridad” (IX, 30)
- Çoch** “mercado o plaça de mercado” (VI, 22)
- Çueyquia** “acequia” (VI, 24)
- Trauah** “cosa llana” (IX, 46)
- Xarch** “el oriente” (VIII, 7)
- Xarquia** “que está al levante” (VIII, 7); *Bebasarachi* “puerta del sol o de Levante” (IV, 10)
- Xata** “cosa larga” (IX, 16)
- Xerca** “compañía de tratantes o negociantes” (VIII, 10)
- Xerea** “lugar o libro de la judicatura” (IV, 10)
- Xerica** “cosa dividida y partida”, “compañera y amiga” (VIII, 10)

Xerich "coyundero, por tener a medias un par de bueyes o mulas para la labrança" (VIII, 10)
Xibia "la harta y abundante" (VI, 14)
Xoca alahuar "cuevas escondidas" (VI, 19)
Zahara "desierto" (IX, 1)

A més d'aquests arabismes⁽²⁴⁾, que es troben a tot el llarg de l'obra, cal afegir-ne aquells que Escolano inclou en un llarg reguitzell, dels quals he seleccionat ara els que duen el significat⁽²⁵⁾:

Aluergue, de *albuch*, que es puerta
Albondaguilla, de *bonduch*, que es cosa redonda
Alcaçar en Arauigo significa casa Real
Arambel, de *ambel*, que es cobertura de apoyo
Atabal, de *tabal*, que es tañer o tocar
Açacan, de *çacà*, que es aguador
Afeyte, de *çafayt*, que es colorar
Acemite, de *cemit*, que es flor de harina
Alcaçaba, de *caçaba*, fortaleza
Alcorça, se deriu de *corça*, que es pan de cera
Alcayceria, de *cayceria*, lonja de mercaderes
Aldiça, de *diça*, que es junco
Almoaçà, de *moaçà*, que es la rascadera
Arracife, de *racif*, que es calçada
Alcuça, y **candia**, de *cuça*, que es azeytera; y de *candia*, que es adaça
Açaguan, de *zaan* patio o de *istiguan*, portada
Algebra, de *gibir*, que es concertador
Alfange, de *hange*, que es terciado
Arraua, de *arraua*, que es patin (llegiu "patio"), o entrada; o de la palabra Hebrea, *rabaach*, que significa lo restante del pueblo
Aljaua se deriu de *jabali*, como *juali*, que quiere dezir cosa montesa
Aljofar de *algeuhar*, o *jahoar*, que significa perla
Alhaja, de *haja*, que es joya
Alcahaz, de *cahaz*, gallinero
Alamar, de *aliamar*, cosa de colores
Alholi, de *holi*, que es granero
Ahorrar, y **horro**, de *horr*, que es franco, y hombre libre
Alhondiga, de *fondach*, que es bodega
Alfarxia, de *fargia*, que es cabrió
Aloxa, cierta especie de beuida
Xara, de *xahara*, que es mata, o leña
Alerço, de *erça*, que es cedro

(24) D'alguns, Escolano n'indica l'origen, tot explicant que tal o tal significat l'ha pres de Màrmol, Morales, Viciana, Serapión o Avicena.

(25) *Décadas...*, Llibre I, capítol 3.

Algazara, de *gazara*, que significa hablador; o de *guazir*, deslenguado
Algezira, de *gezira*, que es isla, o tierra cercada de agua
Azagaya, es cierta arma
Azial, de *ziar*, que es mordaza
Borzeguí, de *burzach*, que es cuero, y de allí mesmo se deriua *bolso*
Cortijo, de *cortix*, que es toril
Çagal, de *zagal*, valiente
Cuscusu, es Arauigo, y significa hormigos de massa
Çocodouer, plaça de Toledo, de *çoc*, que es feria o mercado
Cid en Arauigo significa gran Capitán
Cendal, de *cendaloci*, que es batihoja
Corcho, de *corjõ*, que es erizo, por el que tienen las bellotas
Çaquiçami, de *caqçami*, que es techo
Çalema, ceremonia de humildad, de *çalom*, que en Hebreo es salutación
Çalea, de *çala*, pelleja
Çafra, en Arauigo es embarcadero
Guadalquivir río, significa en Arauigo, río grande
Gibraltar, monte, o cerro de la vitoria
Gibraleón, cerro de colores
Hogaza, se deriua de *hogayza*, que significa pan
Iaqueta y **jaco**, de *jaquet*, que es jubón
Macizo, de *maciz*, que es manilla de oro pesada
Maço y **maça**, de *maçara*, que es bastón
Oxala, de *Atla*, plegue a Dios
Rambla, de *ramal*, que es arena
Serja, de *sarja*, que es ventana
Taluina, de *taluina*, que es leche sacada de grano
Xaraue, de *xarob*, que es beuida
Xaqueca, de *xaque*, que es abertura, porque se abre la cabeça de dolor, o se deriva de *xequ*, que es cabeça
Xara, de *xaara*, que es mata, obreña (sic)
Xaquina, alhaja de bestias
Xareta, de *xarit*, que es cuerda de naue
Zahareño, de *zaharan*, que es hechizero

Hi ha motius suficients per a suposar aquesta llista que apareix en les *Décadas copiada* de les primeres obres dels humanistes espanyols interessats en els arabismes. Escolano potser utilitzà els treballs de Juan de Valdés⁽²⁶⁾, Tamarid⁽²⁷⁾, Aldrete⁽²⁸⁾ o Covarrubias⁽²⁹⁾.

De tot allò que hem dit fins ara i de l'anàlisi lingüística realitzada en un estudi previ, es desprèn que el cronista valencià no coneixia l'àrab, ni l'oral ni l'es-

(26) *Diálogo de la Lengua*. 1535.

(27) LÓPEZ DE TAMARID, F., *Compendio de algunos vocablos arábigos introducidos en la lengua castellana*, Granada 1585.

(28) ALDRETE, BERNARDO, *Del origen y principio que oi se usa en España*, Roma 1606.

(29) COVARRUBIAS HOROZCO, S., *Tesoro de la lengua*

(30) Això es desprèn de la manca d'explicació de molts topònims àrabs que no tenen correspondència, cosa inexplicable si hagués tingut un informador morisc, el qual n'hauria donat les etimologies. D'altra banda, cfr. allò que duu per a *medina*, *metina*, *medeyna* o l'arabisme *xara*, inclòs en el reguitzell final, en el qual Escolano inclou la forma i el significat de dos o més autors que copia sense saber unificar-los.

crit, ni disposà (provablement) de cap informador morisc⁽³⁰⁾. Pel que fa a les inscripcions de Xàtiva (única referència d'aquest autor a aquell tipus d'obres d'art islàmic), és gairebé segur que les va copiar d'alguna altra obra. Així, doncs, Escolano ha d'ésser considerat no un pseudo-arabista, sinó senzillament un humanista del segle XVI, amb totes les seues limitacions i grandeses.

Carme Barceló Torres
Universitat de València

